

Hoofdredacteur ESB
a.jolink@sdu.nl

Prijs

Hij is weer gevallen: de hoofdprijs. Voor ingewijden is het de Nobelprijs voor de economie, ook wel aangeduid als het N-woord, maar eigenlijk is het gewoon de Prijs van de Zweedse Rijksbank. Dit jaar bestaat de *Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne* veertig jaar, waarbij de verre herinneringen aan de allereerste winnaar, Jan Tinbergen, in Nederland nog warm worden gekoesterd. Sindsdien heeft de latere Nobelprijswinnaar Milton Friedman alleen maar gelijk gekregen: de Nobelprijs voor de economie is vooral weggelegd voor mannelijke Amerikanen, bij voorkeur van de Chicago School of Economics.

Alleen al om die reden is de uitkomst van de trekking van 2009 een verademing: een vrouw uit Indiana en een man uit Californië; de vloek van Friedman lijkt gebroken. De Nobelprijs voor de economie blijft weliswaar een Amerikaanse aangelegenheid, maar dat is ook weer niet zo verwonderlijk gegeven de overweldigende kwantitatieve overheersing van Amerikaanse economen, en de slaafse en volgzaam houding van economen in Europa.

De echte verrassing zit 'm dit jaar echter in het onderwerp: nieuw institutionele economie. De economen van alle windstreken hebben van oudsher een fascinatie voor de markt gehad, waarin de paringsdans van vraag en aanbod in al haar finesses wordt bestudeerd. Instituties spelen daarbij nauwelijks een rol en leiden af van waar het deze economen om gaat: het individu. Een ieder zal echter moeten erkennen dat er meer is tussen hemel en aarde dan individuen en dat hebben de institutionele economen in de afgelopen honderd jaar ook wel laten zien. Dit varieerde van gedragspatronen van individuen tot collectieve afspraken in wetgeving of organisaties. De laureaten van dit jaar passen in die traditie, waaruit ook de eerdere Nobelprijswinnaars Coase, Simon en North voortkomen. Het knappe van deze nieuw institutionele economie is dat ze in

staat is gebleken zich niet af te laten leiden door de mythe van de markt, maar heeft ingezien dat de markt ook maar één manier is om de zaken te regelen. Naast de markt zijn er nog andere manieren om de onderlinge transacties te organiseren, of dit nu gaat om de visstand in de Noordzee of de productie van vrachtwagens. In sommige gevallen kan de markt hierbij een efficiënte *governance* structuur zijn en in andere gevallen juist niet. Nieuw institutionele economie is daarom een pact aangegaan met rechten, met theorieën over contracten en eigendomsrechten, en organisatietheorie, over coördinatie- en controlemechanismen, om zo de diversiteit in *governance* structuren, waaronder de markt, te kunnen onderscheiden.

Met de nuancering in de rol van de markt is ook de marktprijs, als volgeling van Adam Smith's onzichtbare hand, minder relevant geworden. Voor de nieuw institutionele econoom staat de analyse van de transacties en transactiekosten centraal. Hierdoor ontstaat er een *mer à boire* aan mogelijkheden om transacties in alle soorten en maten te onderscheiden en voordat je het weet verval je in de casuïstiek van alledag. Dit is ook altijd de kritiek geweest van de huiseconoom, die zich graag omringt door heldere lijnen en structuren. De nieuw institutionele econoom heeft dit maar deels kunnen pareren. De toekenning van de Nobelprijs voor de economie voor de nieuw institutionele economie is een erkenning van dit vakgebied. De professionalisering van de nieuw institutionele economen is de afgelopen veertig jaar gestaag gegroeid, met bijbehorende academische franje, zoals beroepsverenigingen en niche tijdschriften. De Nobelprijs is de bekroning van deze ontwikkeling. Tegelijk, en met enige fantasie, kan hierin ook nog de huidige crisis van de economische wetenschap worden gelezen, waarin de beperkingen die economen zichzelf en de studenten opleggen schreeuwen om een herziening van de inzichten op basis van de praktijk. Het is te makkelijk om de huidige economische crisis op het conto van de huiseconoom te schrijven, net zoals het absurd is nu alle heil van de institutionele economie te verwachten. Maar feit is dat de balans volledig zoek is: men zal met moeite een institutioneel econoom aantreffen aan de Nederlandse universiteiten, laat staan een coherent onderwijsprogramma op dit terrein. De toekomst zal uitwijzen wat de prijs van de Nobelprijs voor nieuw institutionele economie zal zijn; of dat alleen de *governance* structuur en de transacties bepalend zullen zijn voor de toekomst van de economische wetenschap. Er valt nog een hoop te leren. De felicitaties gaan uit naar Elinor Ostrom en Oliver Williamson, de Nobelprijswinnaars voor de economie van 2009.